

Lunds Universitet
Socialhögskolan
SOL 066
Vt 2001

KAT, SOMALIER OCH INTEGRATION

Författare: Marie Olsson
Rolf Wergilis
Handledare: Monica Granqvist

Abstract

The main purpose with our essay was to investigate if there is a problem with the drug khat in Helsingborg. We also wanted to find out if the use of khat amongst somalian people is connected to in what sense they are integrated into the swedish society.

As empirical material we used qualitative interviews with both somalians and people who comes in contact with somalians in their work.

In our essay we used Adam Jamrozik and Luisa Nocella`s Residualist conversion theory and Marianne Freyne-Lindhagen`s theory of pseudointegration.

The results of our survey shows that the use of khat among somalian people is not a problem in Helsingborg. The somalians are relatively well integrated in Helsingborg. Most somalians have jobs and do not live in segregated areas in the community. In those parts of Sweden where use of khat among somalians is common, the integration of the somalians is not working very well. This indicates that the use of khat is not a problem in itself but is rather a sign of lack of integration.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Bakgrund	1
1.2. Syften och frågeställningar	1
1.3. Metod och urval	2
1.3.1. Studiens uppläggning	2
1.3.2. Resultatens tillförlitlighet	2
1.3.3. Urvalsmetoder	3
1.3.4. Analys av intervjuer	3
1.3.5. Källkritik	4
1.3.6. Etiska överväganden	4
1.4 Vidare framställning	4
2. Drogen Kat	5
3. Somalia	8
4. Somalier i Sverige	10
5. Medias bild av katproblemet	12
6. Sociala problem	14
7. Social exklusion	18
8. Integration	19
8.1 Pseudointegration	20
9. Resultatredovisning	22
9.1. Synen på kat. Kultur eller drog?	22
9.2. Är kat ett problem i Helsingborg	22
9.3. Är kat ett problem i Sverige	24
9.4. Somalier och integration	25
10. Analys	28
11. Avslutande Diskussion	32
12. Källförteckning	33

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Under senare delen av 1990-talet har Sverige fört upp integrationen av invandrare på den politiska agendan och man har därför inrättat ett integrationsverk. Många invandrare behärskar inte det svenska språket och ett stort antal saknar arbete. Detta leder till att de har svårt att etablera sig i sitt nya hemland.

I slutet av 1980-talet och under 1990-talet sökte många somalier asyl i Sverige på grund av inbördeskriget i hemlandet. Somalierna förde med sig en ny ruskultur hit, nämligen brukandet av växtdrogen kat.

Sverige har sedan lång tid tillbaka fört en restriktiv narkotikapolitik. År 1989 klassades kat som narkotika i Sverige.

I massmedia har det under senare tid dykt upp en rad artiklar som behandlar drogen kat och somalier. I dessa artiklar framläggs kattsugglingen och bruket av kat som ett ökande problem i det svenska samhället. Vi blev naturligtvis nyfikna och ville veta mer om detta. Vi bestämde oss därför för att titta lite närmare på det hela.

1.2. Syfte och frågeställningar

I vår uppsats avser vi att behandla somalier och deras eventuella katproblematik.

Huvudsyftet med uppsatsen är att undersöka huruvida det finns ett katproblem i Helsingborg eller inte och eventuella orsaker till detta.

Vi vill dessutom undersöka om problemet är av social natur och granska om det finns ett samband mellan användandet av kat och hur väl somalierna är integrerade i det svenska samhället.

Följande frågeställningar avses att besvaras:

- Vad är ett socialt problem?
- Vad betyder begreppet integration?
- Är kat ett socialt problem?
- Är somalierna integrerade i samhället?
- Synen på kat. Drog eller kultur?

1.3. Metod och urval

1.3.1. Studiens uppläggnig

Vi har i vår undersökning valt en icke-experimentell uppläggnig då den passar arten av vår studie bäst. Vi har arbetat efter ett deduktivt arbetssätt där hypoteserna bildats efter hand som studien framskridit. Valet av arbetssätt är logiskt eftersom vår kunskap om problemområdet varit ytterst begränsad.

Underlaget till vår uppsats bygger på materialinsamling från aktuell litteratur på området, tidigare uppsatser, tidnings- och tidskriftsartiklar, rapporter, information på Internet samt sju intervjuer. Vår undersökning baseras således både på primär- och sekundärdata.

Vi har i vår uppsats begagnat oss av en kvalitativ intervjumetod. De fyra första intervjuerna var av mer ostrukturerad karaktär än de senare. Enligt Halvorsen är ostrukturerade intervjuer fruktbara när man inte vet vilken typ av frågor som ska ställas.¹ Vår avsikt med detta tillvägagångssätt var att närma oss uppsatsprojektet med ett öppnare sinne så att vi inte skulle missa relevant information. De senare intervjuerna utfördes på ett mer strukturerat sätt då inriktningen på vår problemformulering hade fastställts.

Vi valde avsiktligt att inte spela in intervjuerna på band då vi ansåg att bandinspelningen skulle påverka intervjusituationen negativt. Intentionen var att skapa en så avslappnad atmosfär som möjligt. Vi är fullt medvetna om att vi genom detta förfarande kanske missat en del men vi anser att det uppvägs av de öppnare och ärligare relationerna som skapats till intervjupersonerna. Bandinspelningar kan verka avskräckande och hindra att man får del av viktig information.

1.3.2. Resultatens tillförlitlighet

Vi anser att validiteten i vår undersökning är förhållandevis hög. Vi har läst litteratur som behandlar ämnet samt intervjuat personer som har relevant anknytning till vår undersökning. Vad gäller reliabiliteten, dvs hur våra mätningar har gjorts så är den inte lika hög.

Undersökningen har av tidsbrist begränsats till att avse ett fåtal intervjuer samtidigt som undersökningen är geografiskt begränsad. Det är därför riskabelt att dra alltför generella

slutsatser av vår studie. Vi har försökt att påverka intervjupersonerna så lite som möjligt. Det är dock omöjligt att inte påverka eller påverkas i interaktionen i intervjusituationerna.

1.3.3 Urvalsmetoder

Antalet intervjuer i vår undersökning uppgår till 7 stycken.

Vi intervjuade följande personer:

- Ahmed Omar, ordförande i Somalilands vänskapsförening i Helsingborg
- Uno Wernersson och Knut Leijon, kriminalinspektörer från Länskriminalen i Skåne län
- Tina Thuresson, socialsekreterare på Vuxenbas Söder i Helsingborg
- Mats Hilde, universitetslektor och forskare på Socialhögskolan i Lund
- Ragnhild Frountzos, informatör vid Informationscenter i Helsingborg
- Khalid Geire, kulturinformatör vid Informationscenter i Helsingborg och somalier
- Per Fernström, arbetsförmedlare på Arbetsförmedlingen i Helsingborg

Samtliga intervjupersonerna har valts ut för att de verkade kunna ge relevant information med hänsyn till uppsatsens problemformulering. Avsikten med intervjuerna har också varit att försöka skapa en så bred bild som möjligt av somaliernas situation i kommunen.

1.3.4. Analys av intervjuer

Vi har använt oss av helhetsanalysmetoden vid analysen av våra intervjuer. Enligt Holme och Solvang innebär helhetsanalysen att man ser till helheten i det analyserade materialet.

Analysmetoden är indelad i tre faser. I den första fasen väljer man teman och problemområden. I fas två formulerar man de frågeställningar man vill arbeta med. I fas tre görs en systematisk analys av de frågor som man har ställt upp.²

¹ Knut Halvorsen (1998) *Samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund, s. 85.

1.3.5 Källkritik

Det är viktigt att föra en diskussion om och värdera källmaterialet. Som vi tidigare nämnt har vi använt oss av en hel del olika källor. Vi har bland annat tagit del av rapporter från Migrationsverket och Integrationsverket. Dessa verk är statliga och informationen borde vara rätt så tillförlitlig. Samtidigt får man vara uppmärksam på att uppdragsgivaren är staten och objektiviteten kan därför vara därefter.

När det gäller material som vi insamlat från Internet så är det ytterst viktigt att vara kritiskt inställd då detta material inte genomgått samma typ av kvalitetskontroll som gäller för annat tryckt material. Den information som vi hämtat från nätet rör främst tidningsartiklar från två av stora svenska kvällstidningar. Deras trovärdighet måste vägas mot deras önskan att sälja stora upplagor.

Vår referenslitteratur har mest bestått av böcker inom den akademiska sfären. Den är således granskad av andra forskare etc och således är objektiviteten av största vikt.

Vad avser våra intervjupersoner så är subjektivitet ofrånkomligt vilket man också måste ta i beaktande vid värderandet av tillförlitligheten i deras utsagor. Då samstämmigheten vid en jämförelse av våra intervjuvar är hög så borde dock tillförlitligheten vara rätt så stor.

1.3.6 Etiska överväganden

All medverkan i vår studie har skett på frivillig basis och med fullt samtycke till publicering både av de intervjuades namn och av de uppgifter som de lämnat.

Vi har också informerat våra intervjupersoner om syftet med undersökningen.

1.4. Vidare framställning

I vår framställning börjar vi med att beskriva drogen kat. Sedan följer två avsnitt som berör landet Somalia och somalier i Sverige. Därefter redogör vi för medias bild av katproblemet. Sedermera avhandlas begreppet sociala problem ur ett teoretiskt perspektiv. Därpå följer ett

² Idar Magne Holme, Bernt Krohn Solvang (1995) *Forskningsmetodik*, Studentlitteratur. Lund, s. 119.

avsnitt om social exklusion samt ett avsnitt om integration. Därefter redovisas resultaten av intervjuerna följt av en analys. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning.

2. Drogen kat

Kat kommer från katplantan, *Catha edulis*, och är således en växt drog. Växt drogen har varit känd i många hundra år. Katplantan varierar i storlek och kan antingen ta formen av en buske eller ett mindre träd. Den växer vilt i länderna kring Afrikas horn och på arabiska halvön. Bruket av drogen sker genom tuggande av växtens blad och finare grenar. Tuggbussen hålls kvar i kinden medan saliven sväljs. Kattuggandet är en social tradition i länder som Etiopien, Somalia och Jemen. Tuggandet sker i sociala sammanhang och i långa pass. I Europa är användandet av kat en ny företeelse som sprids genom vissa etniska grupper under 1980-talet.³

Drogen kat innehåller 0,5 % av de rusframkallande ämnena katin och katinon. Dessa ämnen har en verkan som påminner om amfetamin. En dagsdos ligger på mellan 250-400 gram. Vid användning av lägre doser av kat får man en känsla av välbefinnande och upprymdhet. Vid högre doser kan istället förvirring och hallucinationer uppträda.⁴

En katpåverkad person kan förete både kroppsliga och psykiska tecken. De kroppsliga består bland annat av ökad puls, förhöjt blodtryck, ökad andning och kroppstemperatur, törst förstorade pupiller och hyperaktivitet. De psykiska tecknen är pratsamhet, förhöjd självuppfattning, rastlöshet och oro, retlighet och aggressivitet, förvirring och förföljelsetankar.⁵

Missbruk av kat kan leda till undernäring, förstoppning, tandskador, leverskador och avmagring. Man kan även få sexuella störningar, sömnsvårigheter, depressioner samt psykoser.⁶

Drogen kat är den drog som har den längsta brukartiden innan beroende uppstår.⁷

Kat är en färskvara och kan inte lagras. Detta beror på att substanserna katin och katinon snabbt tappar sin kraft när de blir äldre.⁸

³ Jonas Hartelius (2000) *Narkotika, dopningsmedel och hälsofarliga varor*. Mediahuset i Göteborg AB, Göteborg, s. 27.

⁴ Svenska narkotikapolisföreningen (1996) *Basfakta om narkotika*, Mediahuset i Göteborg AB, Göteborg, s. 43 f.

⁵ Jonas Hartelius, A.a., s. 28.

⁶ Svenska narkotikapolisföreningen, A.a., s. 44.

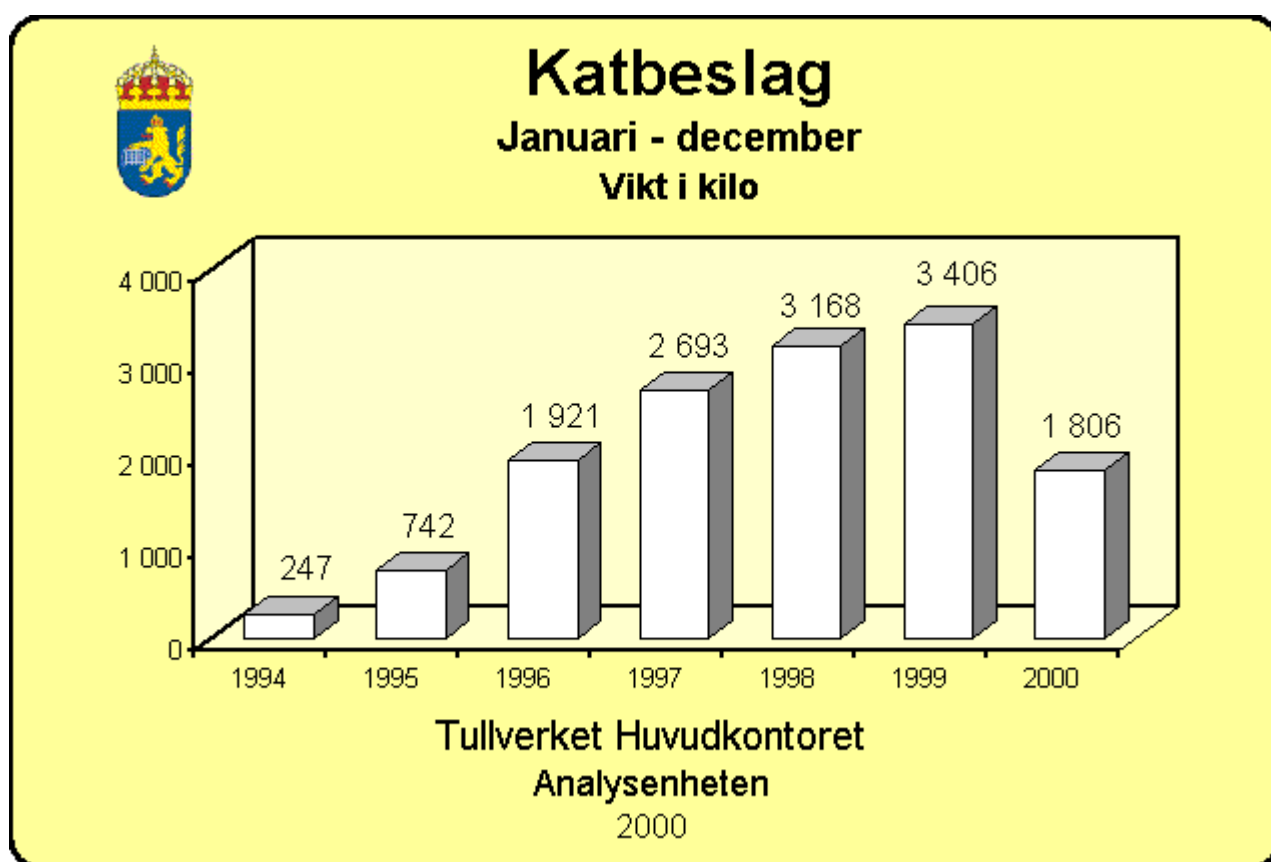
⁷ <http://home1.swipnet.se/~w-18220/drog9.htm>, s. 1.

⁸ Riksdagsmotion 2001/01:Ju701, *Påföljder vid narkotikabrott*, <http://www.riksdagen.se/debatt/0001/motioner/2000-01.nsf/motion/Ju701>, s. 2.

Kat är klassat som narkotika i Sverige sedan år 1989. Kat är även narkotikaklassat i resten av EU förutom Storbritannien. Användandet av drogen i Sverige är mycket etniskt begränsat. Det är främst människor från de länder där kat odlas som tuggar kat. 70 % av brukarna i Sverige har inte med sig missbruket från något annat land utan börjar användandet av drogen här.⁹

Antalet katanvändare i Sverige uppgår enligt organisationen Sveriges invandrare mot narkotika (SIMON) till ca 5000 personer, vilket är tio gånger högre än för sju år sedan.¹⁰

Enligt tullens egen statistik, se bilden nedan, ökade beslagen av kat kraftigt mellan åren 1994-1999. Under år 2000 sjönk beslagen av drogen med nästan 50%.¹¹

Källa: Tullverkets beslagsstatistik 2000

Smugglingen sker från odlingsområdena via Amsterdam och London och vidare till Sverige.

Dagligen exporteras ca 40-50 ton kat till norra Europa. En stor del av denna export går till

⁹ <http://www2.drugsmart.com/drugsmart99/fakta/preparat/narkotika/kat>, s. 1.

¹⁰ Christian Carrvik, *Skolflickor utnyttjas som knarkkurirer*, Expressen 2000-02-21, <http://www.expressen.se/print.asp?artID=29685>.

¹¹ <http://www.tullverket.se/svar/beslagsstatistik/2000/kat.htm>

Sverige. Unga svenska flickor rekryteras i Amsterdam och London för att föra drogen vidare.¹²

Vad avser klassificeringen av narkotikabrott i ringa, normal och grovt narkotikabrott kan sägas att gränsen mellan ringa narkotikabrott och normalgraden ligger på två kilo. För att smuglingen ska klassificeras som grovt ska man ha försökt införa 400 kg kat eller mer.

I en riksdagsmotion från den 19 september 2000 från två moderata riksdagsledamöter föreslås att riksdagen ska ändra riktpunkten för när innehav av kat ska bedömas som grovt narkotikabrott.¹³ Det innebär i realiteten att man höjer straffsatsen för innehav av kat.

¹² Irene Sokolow, *Unga svenska flickor smugglar kat – missbruket ökar lavinartat*, Aftonbladet 2000-02-20, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/0002/20/knark12.html>

¹³ Riksdagsmotion 2000/01:Ju701, A.a. s. 2.

3. Somalia

Somalia ligger i östra Afrika på det kilformiga utskott som kallas för Afrikas horn.

Man vet inte så mycket om den tidiga somaliska historien. Man vet dock att egyptierna så tidigt som på 1500-talet före Kr omtalade området på Afrikas horn som landet Punt, ett land där mjölk och honung flödade. Somalierna kom från det nuvarande etiopiska höglandet och vandrade ut mot den långa kusten. Araber och perser anlade handelsstäder längs kusten från 600-talet fram till 900-talet. Från 1200-talet till 1400-talet var Mogadishu ett betydande islamskt och kulturellt centrum för möten mellan afrikaner och araber.

Under 1800-talet koloniserades Afrikas horn av etiopier, fransmän, briter och italienare. Staten Somalia skapades år 1960 av det brittiska och italienska Somaliland.¹⁴

Landet är nästan en och en halv gång så stort som Sverige. Enligt FN uppskattas invånarantalet uppgå till ca 10.7 miljoner människor. Endast ca 26 % av landets invånare bor i städerna.

Befolkningen är väldigt enhetlig om man ser till folkgrupper. Ca 95 % av befolkningen är somalier medan de resterande 5 % utgörs av bantufolk, araber, swahiliter etc. Somalierna är inordnade i ett stort antal klaner. Det finns sex stora klanfamiljer i landet. Medlemmarna i en klan härstammar enligt traditionen från en gemensam stamfader. I det traditionella samhället byggde samhällsordningen på en muntlig tradition som förde vidare grunden för kulturen, regler för familjebildning, näringsidkande etc. Det var inte förrän år 1972 som skriftspråket infördes i Somalia. De flesta somalier har rötter i nomadkulturen. Klantillhörigheten var viktigt för den enskilde då klanen blev den främsta garantin för överlevnad. Om den enskilde klanmedlemmen av någon anledning förlorade sin boskap kunde klanen hjälpa till genom att ge honom nya djur. Klanväsendet förbjöds officiellt år 1961 men förbudet har aldrig gått att genomdriva.

Somaliska och arabiska är officiella språk i landet. Statsreligionen är islam. De flesta av somalierna är sunnimuslimer.

Under slutet av 1980-talet utbröt ett inbördeskrig i Somalia. Idag har läget stabiliserats, det råder varken krig eller fred.¹⁵ Landet har inte någon fungerande regerings- eller statsmakt. Lokala klanledare och stridsherrar har makt över mindre områden.

¹⁴ Katarina Bjärbo (1997) *Somalier i Göteborg*, Göteborg, s. 3 f.

¹⁵ Utrikespolitiska institutet (1999) *Länder i fickformat, Somalia, Djibouti*, Utrikespolitiska institutet, Stockholm, s. 5 ff.

I Somalia har religionen haft olika betydelse under olika perioder. Under och efter inbördeskriget växte en stark religiös våg fram.¹⁶ Fundamentalistiska riktningar har fått fäste både i Somalia och bland somalier i exil.¹⁷

¹⁶ Katarina Bjärbo, A.a., s. 6 ff.

¹⁷ Utrikespolitiska institutet, A.a., s. 10.

4. Somalier i Sverige

På grund av inbördeskriget i Somalia tvingades många människor att lämna landet. De flesta åkte till länderna i närområdet men en del sökte sig till länder i Europa. År 1988 började den somaliska asylinvandringen till Sverige men den tog inte riktig fart förrän år 1990.¹⁸ Idag räknar man med att det finns ca 20 000 somalier i Sverige. Av denna population är ca 53 % under 20 år och bara 11 % är över 40 år.¹⁹ Könsfördelningen är jämn. Geografiskt är somalierna väl spridda över landet. Flertalet är dock koncentrerade till några få platser i landet. År 1999 bodde ca 30 % i Stockholm eller dess kranskommuner, 20 % bodde i Göteborg, ca 6 % i Malmö och ca 5 % i Örebro.²⁰ Ca 104 somalier är bosatta i Helsingborg.²¹ En betydande del av somalierna är bosatta i invandrartäta områden. Boendekoncentrationen är påtaglig.²² Enligt en undersökning som är gjord av Integrationsverket så tycker somalierna själva att det är bra att bo nära andra somalier av flera skäl. Att bo i samma område ger trygghet och de kan få stöd och hjälp av varandra i vardagen. Servicekvaliteten är hög i de invandrartäta områdena och det finns möjlighet att utöva sin religion i moskéer eller andra lokaler. De somaliska föreningarna och förskolorna/friskolorna ligger där. Det finns möjlighet att köpa den mat som man vill ha. Nackdelen är brist på kontakt utanför den egna gruppen gör det svårare att lära sig svenska. Detta leder i sin tur till utanförskap och grupptricket i området blir starkt. Vad gäller utbildning så har många av de somaliska barnen och ungdomarna inte kunnat gå i skola i Somalia, då skolsystemet har brutit samman i Somalia. Trots detta är utbildningsnivån relativt hög. 47,5 procent av somalierna i Sverige har gymnasial utbildning. 15,6 % har högskoleutbildning.

Under 1990-talet genomgick den svenska arbetsmarknaden stora förändringar. Arbetslösheten fördubblades från slutet av 1980-talet till 1997. Arbetsmarknaden har sedan förbättrats. År 1997 befann sig 43 % av de som är födda i utomeuropeiska länder utanför arbetskraften. Vid en jämförelse befann sig 72 % av personer födda i Somalia utanför arbetskraften av olika skäl. Under perioden 1992-1997 var arbetslösheten bland somalier extremt hög. År 1992 var 56,6 % av personerna födda i Somalia utan arbete. År 1997 hade arbetslösheten ökat till 72 %.

¹⁸ Statens Invandrarverk (1988) *Somalier i Sverige – rapport till regeringen*, Statens Invandrarverk, Norrköping, s. 7.

¹⁹ <http://www.utbildning.stockholm.se/atervandring/somalia2.htm>

²⁰ Integrationsverkets rapportserie 1999:4, *Delaktighet för integration – att stimulera integrationsprocessen för somalisktalande i Sverige*, Integrationsverket, Norrköping, s. 15.

²¹ Muntlig uppgift från Ragnhild Frountzos, informatör på Informationscenter i Helsingborg

Om man ser på hela gruppen av personer som är födda i utomeuropiska länder var arbetslösheten betydligt lägre. År 1992 var 17,6 % i denna grupp arbetslösa och år 1997 hade siffran stigit till 26,5 %.

En möjlig orsak till somaliernas höga arbetslöshet är att majoriteten av de arbetslösa somalierna aldrig varit inne på den svenska arbetsmarknaden då de kom till Sverige under 1990-talet. Under denna period försämrades arbetsmarknaden markant som nämnts tidigare. Utbildningsnivån bland somalierna är något lägre än den övriga befolkningen.

Den negativa trenden av hög arbetslöshet för somalierna har nu börjat vända. Fler och fler somalier etablerar sig på arbetsmarknaden, framför allt i Stockholmsområdet.²³

²² Statens invandrarverk, A.a., s. 8.

²³ Integrationsverkets rapportserie 1999:4, A.a., s. 27 och 41 ff.

5. Medias bild av katproblemet

I media har det de senaste två åren florerat ett antal artiklar både i dagspress och i kvällspress angående drogen kat. I Aftonbladet den 2 juni 1999 kunde man läsa att katmissbruket ökar och det är den nya studentdrogen.²⁴

I en annan av Aftonbladets artiklar den 20 februari 2000 står att läsa i huvudrubriken att unga svenska flickor smugglar kat och att missbruket ökar lavinartat. Det står lite längre ner i texten att kat nästan uteslutande missbrukas av somalier.

I artikeln uttalar sig Tullverkets gränsskyddschef Sven Ohlsson, om smuglingen. Enligt honom är problemet att domstolarna inte tar katmissbruket på allvar. Man får inte någon respons i rättsväsendet. Domstolarna betraktar inte katsmuglingen som allvarlig narkotikabrottslighet. Sven Ohlsson säger att tullverket inte fått några indikationer på att drogen spritt sig utanför den somaliska gruppen ” Skulle den det skulle det nog arbetas hårdare i svenska domstolar”.²⁵

I en artikel i Expressen från den 26 februari 2001 skildras drogen kat som ett dolt problem i förorten. En journalist har intervjuat Abdidahir Jama som är aktiv i en somalisk förening. Han anser att kat felaktigt setts som en kulturell drog i Sverige. ” Somalierna är djupt religiösa och att ta droger är förbjudet enligt koranen. Enligt Abdidahir Jama blir det ett sätt att sopa problemen under mattan, istället för att se det allvarliga drogproblem som det blivit. Han berättar vidare att en gata i Hammarkullen i Göteborg blivit en central för katförsäljning. Abdidahir Jama säger att katmissbruket drabbar familjer som redan lever på marginalen. I många fall leder tuggandet till skilsmässa.²⁶

Tidskriften Narkotikafrågan har också behandlat katproblematiken i ett reportage som handlar om kat i Katrineholm. Uppgifter har inhämtats både från somalier och svenska myndighetspersoner. Somaliern Prince Saad berättar att missbruket av kat är utbrett bland somalier. Bruket är till stor del accepterat men det finns även många somalier som vänder sig emot det. Missbruket av kat får stora konsekvenser för familjen. Alla pengar går till kat. Det är nästan uteslutande män som tuggar kat. Prince Saad uppskattar att mellan 30-40 % av de somaliska männen tuggar kat.

²⁴ *Khat- den nya studentdrogen*, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9906/02/khat.html>

²⁵ Irene Sokolow, A.a.

²⁶ Adam Wladis, *Drogen kat allt vanligare i förorterna*, <http://www.expressen.se/print.asp?artID=57894>

Enligt journalisten är kat ingen prioriterad drog. Drogen får inte uppmärksamhet på grund av att det är låga straffvärden och att det nästan uteslutande är somalier som missbrukar drogen. Den ses inte som ett hot mot svenskar.

Vid polisen i Katrineholm säger man att man vet att kat finns men inget som man ser så mycket av. Inom socialtjänsten är det samma sak. Somalierna har nu själva börjat protestera mot missbruket och mot myndigheternas ignorans.²⁷

I en artikel i Sydsvenskan den 28 februari 2000 talas det om att ett arbete kan vara vägen ur beroendet av kat. Enligt Warsame Yassin Osman som citeras i artikeln resonerar som så att ska man upp och arbeta har man inte tid att sitta och tugga kat hela natten. Osman uppger att det är vanligt att somaliska män börjar tugga kat i 16-17 års åldern. Risken är dock stor att arbetslösa fastnar i vanan.²⁸

Sammanfattningsvis kan sägas att media visar upp bilden av katproblemet som ganska stort.

²⁷ Sanna Björling (2000) *Kat i Katrineholm*, Narkotikafrågan, nr 1, s. 15 ff.

²⁸ Majken Sörman-Olsson, *Ett arbete kan vara vägen ur beroendet*, Sydsvenskan 2000-02-28

6. Sociala problem²⁹

Under denna rubrik redogörs för Jamrozik och Nocellas Residualist conversion-teori. För att man skall kunna tala om ett socialt problem, enligt denna teori, finns det vissa utmärkande drag som måste ingå i problemets art. För det första måste man kunna bestämma att problemets ursprung står att finna i samhället. Problemet måste vidare ha ett allmänintresse och utgöra eller vara disponibel för att utgöra ett hot mot gällande värden, intresse och sätt att bete sig. För att en fråga skall kunna klassas som ett socialt problem måste det också vara mottagligt för hjälpinsatser. Man måste kunna räkna med att problemet går att åtgärda.³⁰

Sociala aspekter av saker och företeelser innebär en koppling till mänsklig påverkan. Detta visar på att sociala problem i grund och botten orsakas, bibehålls, löses och kontrolleras av människor. Det är av största vikt för förståelsen av sociala problem att man sätter fokus på vilken betydelse aktörerna i det sociala problemet spelar. Det finns flera skäl till varför det är viktigt att man identifierar aktörerna i det sociala problemet. För det första, i ett samhälle där många olika intressen samsas kommer åsikterna om det sociala problemet att skilja sig åt beroende på var aktörernas intresse ligger. Vidare har inte alla intressegrupper samma grad av makt att uttrycka eller agera utifrån. Med andra ord är maktstrukturen i ett samhälle oftast hierarkisk. För det tredje, sociala problemens kännetecknen speglar tydligt de sociala problemens politiska karaktär, vilket gör att dess existens, storlek och betydelse därför utgör bestridningsbara uppfattningar och begrepp. En fjärde anledning är att i de flesta av nutida samhällen blir sociala problem förklarade och uttalade genom offentligheten och massmedia. Vidare är det av yttersta vikt att ständigt vara medveten om att sociala problem föds genom mänskligt handlande. Detta är särskilt viktigt i dagens samhällen i och med det vimlar av opersonliga aktörer, vilka medverkar till skapandet av sociala problem men där det är svårt att finna någon ansvarig. T ex kan en stat och regering medverka till bildandet av en ny politik, vars konsekvens blir att nya grupper medborgare slås ut eller exkluderas.

När det gäller de olika sociala aktörerna som medverkar i ett socialt problem, verkar de inom olika sfärer och förespråkar olika värden. Sett ur det socialt patologiska perspektivet är huvudaktören i ett socialt problem själva bäraren av problemet. Hit hör t ex kriminella, missbrukare och våldsvärkare. Bärarna kan både utgöras av enskilda eller av hela grupper.

²⁹ Detta avsnitt bygger på Adam Jamrozik, Luisa Nocella (2000) *The sociology of social problems*, Cambridge university press, Cambridge

³⁰ Adam Jamrozik, Luisa Nocella, A.a., s. 2.

Man brukar dela in de sociala aktörerna i tre grupper. Den första gruppen utgörs av bärarna av problemet, de som avviker och som är utåtagerande. I den andra gruppen finner vi de aktörer, vars agerande och identitet står att finna i ingripandet i sociala grupper, klasser eller maktstrukturer. Dessa aktörer är antingen ingår antingen i maktstrukturen eller är dess offer. Slutligen finns det en tredje grupp som gör anspråk på att vissa människor är avvikare eller som agerar ”probleminmutare” och kräver att vissa sociala frågor skall klassas som sociala problem. Det är i denna tredje grupp man ofta ”uppfinner” sociala problem och vars verksamhet och handlande ofta ger resultat i form av ansevärd social betydelse.

De sociala aktörer som verkar för att muta in eller sätta etikett på företeelser verkar inom många områden. Bland dessa hör politiska aktivister och lobbyister, moraliska entreprenörer, akademiker, forskare, media och offentliga institutioner.³¹

Jamrozik och Nocella menar att man kan betrakta ett socialt problem på olika sätt. Med ”man” åsyftas här samhällets styrande och makthavare.

Sociala problem återspeglar samhället med dess härskande värden och intressen. Makthavare söker ständigt bevara legitimiteten för dessa värden och intressen. För att detta skall lyckas försöker man förflytta de sociala problemen bort från statens ansvarsområden eller omvandla dem till att bli frågor för befolkningen på grupp eller individplan. I de fall där makthavarna lyckas förvandla ett socialt problem till att bli en angelägenhet för befolkningen, medför detta att de som är föremål för problemet blir de som bekräftar maktens struktur med dess rådande värden och intressen.

Utmärkande för sociala problem är att de har en skiftande karaktär. En del kommer och går medan andra envist stannar kvar. En del kommer i intervaller och med samma eller skiftande karaktär. På samma sätt som ett samhälle ständigt reproducerar sig biologiskt, religiöst, ekonomiskt och kulturellt, reproducerar det även sina sociala problem. När det gäller sociala problem som utgör ett hot mot de rådande värdena och intressena ingriper staten med åtgärder som skall lösa problemet så att dessa intressen och värden inte riskeras. Om makthavarna uppfattar ett problem som ett politiskt, statligt, eller om trycket från allmänheten är tillräckligt hårt, kommer detta problem att fortsätta hållas till den politiska sfären och vara makthavarnas ansvar. Dock är det så att för att bibehålla de rådande maktstrukturerna med dess intressen och värden överförs problem från den politiska sfären till att fokus hamnar på befolkningen. Problemet förvandlas på så sätt till att bli tekniskt istället för politiskt.

³¹ Adam Jamrozik, Luisa Nocella, A.a., s. 61 ff.

Sociala problem uppstår som en logisk negativ rest i fullföljandet av härskande värden och intressen. När staten och makthavarna skall komma till rätta med dessa problem i syfte att skydda strukturen och intressena kan metoderna variera beroende på hur man på den politiska och administrativa nivån uppfattar problemets natur. Ett vanligt använt sätt som staten använder i angripandet av ett socialt problem som utgör ett hot mot maktstrukturen är statligt finansierad forskning. Utförarna av sådan forskning skall komma fram med matnyttiga resultat, dock enbart sådana som inte ger uttryck för ett ifrågasättande av de härskande värdena och intressena. Efterforskningen sker alltså på ett sådant sätt som gynnar makthavarnas intressen. Vidare sker en kontroll av forskningsresultaten och de resultat som sedan blir tillgängliga för allmänheten är valda i syfte att undvika att maktstrukturerna och makthavarna hotas. Detta medför att resultatet av den forskning som beställs för att utreda ett socialt problem tjänar till att styrka politiska budskap. Således kan forskningsresultaten vara obetydliga, om än ett vackert tillskott till statistikens pärmar. Denna typ av forskning tenderar att istället fokusera på symtom eller effekter av underliggande problem istället för att angripa själva roten av problemet. Symtomen, vilka då följaktligen förvärvar en ontologisk existens och också har uppfattats så, har samlats och sorterats till ett värde av antagande som inte alltid är tydliggjort. De fakta man får genom forskning gjord på detta sätt visar på teknisk väg sådant som staten redan givit uttryck för genom att de gjort en oförarglig tolkning av problemet eller fört fram laka förslag på åtgärder. De åtgärder som då vanligtvis kommer i fråga är stödjande åtgärder på den verksamma nivån och/eller förslag på ändringar på den administrativa nivån. Kritik gentemot själva politiken brukar dock lysa med sin frånvaro. Det är således på det här sättet som sociala problem förvandlas till tekniska problem och där ansvaret för detta förflyttas från den politiska sfären till instanser längre ned. Problemet är dock fortfarande socialt men det knyts till en viss speciell befolkningsgrupp. När det sedan skall till hjälpande åtgärder för att lösa eller lindra det sociala problemet fullbordas problemets karaktär i och med att det då ses som ett individproblem i en påverkad befolkning. De som sedan arbetar på individnivå med de som är föremål för det sociala problemet, medverkar genom sitt arbete till att legitimera den rådande sociala strukturen med dess värden och intressen. Detta sker genom att "hjälparna" gör reklam för och förespråkar sina metoder. I de fall då hjälpinsatserna blir fruktlösa ursäktar man detta genom att åberopa fel på brukarna av hjälpen. Både framgångsrika och misslyckade hjälpinsatser motiveras utifrån hjälpens mottagare. Professionella insatser i syfte att lindra de negativa effekterna av en viss politik innebär att man samtidigt legitimerar just den politiken.

Således kan vi konstatera att denna teori i korthet kan sägas innebära att sociala problem som omvandlas till en negativ rest, vilken hör hemma hos befolkningen, blir ett individproblem. De sociala problem som tvingas stanna kvar i den politiska sfären och fortsätter vara makthavarnas ansvar, gör det eftersom denna typ av problem uppfattas som något som angriper hela samhället.³²

³² Adam Jamrozik, Luisa Nocella, A.a., s. 103 ff.

7. Social exklusion

Begreppet social exklusion myntades i Frankrike i början på 1970-talet som ett svar på problemet att uppnå nationell integration och solidaritet.³³

Exkludering innebär att vissa grupper i samhället står eller hamnar utanför den dominerande ekonomiska, politiska, sociala och kulturella strömmen. Begrepp som används som synonymer till social exklusion är differentiering, fattigdom, marginalisering, utestängning och socioekonomisk/etnisk segregation.

Vad menar man då att vissa människor är exkluderade ifrån? Det finns inget klart svar på detta. Begreppet förutsätter ett skiktat och ojämlikt samhälle. Jämlikheten innebär här inte enbart ekonomiska förhållanden utan innefattar även orättvisor inom de politiska och sociala områdena. EU-kommissionens Poverty 3 föreslår att social exkludering bör definieras som oförmåga att integrera människor inom ett eller flera av följande fyra system:

1. demokratiska och juridiska system, vilka förespråkar civil integration.
2. arbetsmarknaden, vilken verkar för social integration
3. välfärdssystemet
4. familje- och samhällssystemet, vilka verkar för integration mellan medborgarna

Social exkludering kan betraktas på två sätt; som tillstånd eller som process. Tonvikten ligger dock på processen.

Exkluderingen är ett tillstånd när man jämför olika grupper vid en viss tidpunkt och man kan se att en viss grupp har mindre möjlighet att delta i samhällslivet än andra grupper har.

Exkluderingen kan ses som en process om man gör en jämförelse över tid och man kan observera försämringar eller förbättringar när det gäller deltagandet i samhällslivet för olika grupper.³⁴

³³ Monica Barry (1998) "Social exclusion and social work: An introduction" i Monica Barry, Christine Hallett, red, *Social exclusion and social work*, Russel House publishing ltd, Lyme Regis, s. 2.

³⁴ Marcus Johansson (1998), *Stadsförnyelse, invandrare och social exkludering*, Örebro, s. 15 ff.

8. Integration

Begreppet integration har ofta använts på ett diffust sätt i politiska, ideologiska och vetenskapliga debatter.³⁵

Vad är egentligen integration? Det finns flera olika sätt att definiera begreppet integration på. I svenska akademins ordlista beskrivs ordet integrera som förena, sammanföra till en helhet, fullständiga genom införlivning.

En annan definition är att integration innebär att invandrarna blir aktiva och deltagande i samhällsgemenskapen. Här uppfattas begreppet som en möjlighet för etniska minoriteter att behålla sin kulturella särprägel samtidigt som de inlemmas i majoritetssamhällets ekonomi, produktion och politik.³⁶

Begreppet integration har också beskrivits vara den process i vilken en individ hittar sin plats i samhället. Hit hör sådant som anpassning till skola, arbete, äktenskap mm. Begreppet integration är dubbeltydigt i den meningen att även om staten formar ett åtgärds paket exempelvis i syfte att integrera ungdomar, kan dessa åtgärder samtidigt uttrycka segregation.³⁷

Invandrare som kommer till Sverige går in i en förändringsprocess, vilken innebär att de måste finna ett sätt att möta svenskar och samtidigt ta reda på efter vilka normer man lever efter i det svenska samhället. Man brukar beteckna sättet på vilket invandrarna smälter in i det svenska samhället som förändringsprocess. De flesta tenderar att efter ett tag ta efter det svenska levnadsmönstret. Detta sker efter att först anpassat sig funktionellt, dvs när de lärt sig språk samt hur man betar sig i de olika situationer som samhället bjuder på. När det gäller att ta till sig invandrarlandets levnadsmönster, kallas detta för ackulturering. Denna kan vara positiv, t ex när invandraren tar till sig normer och värderingar som upplevs som positiva av majoritetssamhället. Ett exempel på det i Sverige är att en invandrarman städar i hemmet. Den negativa ackultureringen innebär istället att invandraren tar till sig avvikande svenskt beteende, t ex alkoholmissbruk.

När det gäller assimilation innebär det att man smälter in och bli likadan, alltså att invandraren införlivar den svenska kulturens normer och värden så till den grad att han/hon tar avstånd till den egna kulturen och istället identifierar sig som svensk. Denna process är långsam och det brukar vara tredje generationens invandrare som bli assimilerade.

³⁵ Marianne Freyne-Lindhagen (1997) *Identitet och kulturmöte –Syrianska kvinnors exempel*, Studentlitteratur, Lund, s. 23.

³⁶ Marina Hellberg (2000) *Hur påverkar boendesegregationen invandrarungdomars livsvillkor och möjligheter till integration i samhället*, D-uppsats, Sociologiska institutionen, Lunds Universitet, s. 19.

I stället för assimilering händer det istället att invandrare utvecklas mot marginalisering, vilket betyder att invandraren tar emotionellt avstånd från den egna kulturen samtidigt som han/hon misslyckats med att bli delaktig i den svenska kulturen. Man brukar säga att dessa människor inte lyckats skaffa sig tillräckligt med baskunskaper och identifikation med vare sig föräldrarnas kultur eller den svenska. Dessa personer drabbas ofta av problem i såväl det egna livet som i samhället

Integration och anpassningsstrategi handlar om att invandrare kommer in i samhället och blir en del av dess helhet. De deltar som jämlikar i samhället samtidigt som de får möjlighet att ha kvar den egna kulturen och den kulturella identiteten. Integration betecknar att invandrare ges möjligheter att vara mångkulturella och kan identifiera sig med både den egna och den svenska gruppen.³⁸

Att integrera invandrarna är den svenska invandrapolitikens mål. Dock har det visat sig att dessa försök och ambitioner lett till att många invandrare snarare assimileras än integreras. Detta har visat sig genom studier, vilka gått ut på att man följt invandrargrupper under ett par decennier.³⁹

8.1 Pseudointegration

Marianne Freyne-Lindhagen har uppdelat integrationsbegreppet i två delar; genuin integration och pseudointegration. Med genuin integration avser hon en samtidigt bevarad kulturell identitet och en betydande reell medborgerlig delaktighet i majoritetssamhällets olika nivåer. Med pseudointegration avses en ytlig och skenbar integration med en låg grad av faktisk delaktighet eller kanske ingen alls i majoritetssamhället.

Marianne Freyne-Lindhagen utgår ifrån att integrationsbegreppet har en subjektiv och objektiv aspekt. Individerna i en etnisk grupp kan subjektivt uppleva sig som delaktiga men samtidigt ändå inte genuint delta politiskt eller socialt i samhället. Ett genuint deltagande innebär ett representativt deltagande i både i arbetslivet, utbildning och inom fritidssektorn. Genom ett genuint deltagande uppnås djupare insikter om det svenska samhällslivet och det svenska språket.

³⁷ Lars B Ohlsson, Hans Swärd (1994) *Ungdom som samhällsproblem*, Studentlitteratur, Lund, s. 62 f.

³⁸ Kirsti Kuusela (1993) *Integration i invandratäta bostadsområden*, Forskningsrapport nr 111, Sociologiska Institutionen, Göteborgs Universitet, Göteborg, s. 31 ff.

³⁹ Marina Hellberg, A.a., s. 19.

Invandrare kan också objektivt uppleva sig som integrerade men ändå vara politiskt segregerade med låg reell delaktighet och lite inflytande.

Marianne Freyne-Lindhagen menar att invandraren har ett subjektivt val. Han/hon kan välja att ta steget mot en ökad delaktighet i majoritetssamhället. Detta innebär dock ofta för invandraren att han/hon behöver överskrida gränsen för vad som är traditionellt acceptabelt.

Sammanfattningsvis kan sägas att integration är en komplex process. Denna process påverkas av händelser och opinionsmässigt klimat i det svenska samhället, hur situationen ser ut i hemlandet, vilka motsättningar som finns inom gruppen och hur familjesituationen utvecklas under exilen.⁴⁰

⁴⁰ Marianne Freyne-Lindhagen, A.a., s. 24 f.

9. Resultatredovisning

9.1. Synen på kat. Kultur eller drog?

Mats Hilde uppger att likaväl som att alkohol är en del av svenskarnas drogkultur är kat en del av somaliernas drogkultur. I Somalia förekommer ett rekreationellt brukande av kat. Man använder det vid avslappnade tillfällen.

Khalid Geire berättar att kat, somalier och kultur är sammanvävda med varandra. Kat används i sociala sammanhang och är en del av kulturen i Somalia. Somalier ser på kat som svenskar ser på snus. Vissa tycker om att använda kat och andra tycker att det är äckligt.

Tina Thuresson säger att en av hennes somaliska klienter har berättat att han jämför kat med svenskarnas kaffe. Kat har inte större effekt på honom än vad kaffe har.

Ahmed Omar berättar att i Somalia använder männen kat på ungefär samma sätt som svenskarna använder snus. Snus är förbjudet i Somalia medan kat är förbjudet i Sverige. I Somalia medför kattuggandet inte några problem. Männen tuggar kat överallt, i bilen, på arbetet, i hemmet osv. Kattuggandet är en del av den somaliska kulturen. Kattuggandet kan pågå ett par timmar åt gången, inte mer. Det sker ofta i sällskap med andra. Istället för att ta en kopp kaffe med vänner tuggar man kat tillsammans istället. Man klarar att sköta sitt jobb ändå, man känner sig pigg och får mycket uträttat. Det enda negativa effekt som man får av ett normalanvändande av kat är att det kan medföra att man har svårt att somna på kvällen.

9.2. Är kat ett problem i Helsingborg?

Ragnhild Frountzos, säger att hon har hört talas om kat som ett problem i början av 1990-talet. En del av de somaliska föräldrarna åkte fast i tullen på grund av smuggling av kat. Hennes intryck är att katproblemet inte längre existerar i samma utsträckning längre. Det är rätt så tyst om den somaliska gruppen i Helsingborg.

Khalid Geire, anser inte heller att det finns något problem med kat i Helsingborg. Han hävdar dock att Helsingborg är inkörsporten för drogen då mycket kat smugglas in i landet via stadens hamn.

Tina Thuresson som arbetar med missbrukare säger att hon har haft kontakt med två somalier som tuggar kat. De har dock inte varit aktuella hos henne på grund av katbruket utan på grund av annat missbruk. Tina har även haft kontakt med flera svenskar som smugglat kat. Hon säger att alkoholmissbruk syns och märks men det gör inte katmissbruket. Tina vet därför inte hur stor del av klienternas problem som kat utgör. Det finns inte några drogtestar som kontrollerar kat. Det enda sättet att få reda på om någon använder drogen är att fråga. *”Det som en socialsekreterare vet är vad klienterna själva berättar.”*

Knut Leijon och Uno Wernersson, berättar att somalierna i Helsingborg sköter sig bra. De flesta verkar ha jobb. Ett fåtal samlas och driver omkring på Knutpunkten. Knut Leijon och Uno Wernersson tycker inte att katbruket verkar vara något problem i denna stad. De känner inte till att någon somalier skulle ha gripits av polisen för att de använt kat. De känner inte heller till något speciellt ställe i stan där katmissbruk skulle vara vanligt förekommande. Beslagen av kat i tullen har minskat men de båda inspektörerna tror att införseln av drogen håller sig relativt konstant. Drygt 200 kg kat per år beslagtas i Helsingborg. Det inte är så vanligt att tullen tar en somalier för katsmuggling längre. Det var betydligt vanligare för några år sedan. *”Dåkom de med stora ishockeyväskor och såvidare och var lätta att upptäcka.”* Nu använder sig somalierna istället av exempelvis danskar som kurirer. Länskriminalen är medveten om att katsmugglarna har vissa mötesplatser i Helsingborg där drogen vidarebefordras. Drogen går sedan vidare till Stockholm och Göteborg.

Ahmed Omar anser inte att somalierna i Helsingborg har några problem med kat. Här har de flesta somalier full sysselsättning.

Ahmed Omar berättar att det är svårt att få tag i kat i Helsingborg. Det finns bara sporadisk tillgång. Det är mycket lättare att få tag i drogen i Danmark.

9.3. Är kat ett problem i Sverige?

Khalid Geire tycker att katproblemet är ett stort missförstånd. Somalier ser på kat som svenskar ser på snus. Vissa tycker om att använda kat och andra tycker att det är äckligt. Han menar dock att kat kan bli ett problem men endast för den som använder det. Det kräver oerhört mycket tid att få i sig tillräcklig mängd kat för att uppnå önskad effekt. På grund av detta är risken stor att arbete och familj försummas. *”I Sverige kan man inte arbeta och tugga kat samtidigt, men det kan man i Somalia.”*

Khalid säger att kat som drog är värdelös. Man måste tugga i åtta timmar för att få ett riktigt rus. Detta kan jämföras med att det räcker att ta ett amfetaminpiller.

Khalid anser att det svenska förbudet av kat har lett till att folk har anledning att smugla drogen. De som använder kat försummar skolan, familjen etc. Många somalier i Sverige är socialbidragstagare. Om hälften av familjens pengar går till kat så blir det inte mycket över till familjen. Katanvändare smuglar därför att de behöver pengarna som smugglingen ger.

Smugglingen leder till att man kan åka fast och bli stämplad som kriminell. *”När man väl blivit stämplad som kriminell så tänker man att det spelar ingen roll. Det finns ingen annan lösning.”* Khalid berättar att det är väldigt skamligt för somalier att sitta i fängelse. De som suttit i fängelse förlorar status både bland svenskar och bland landsmän. I England är kat tillåtet. Där jobbar alla somalier. Man kan få tag i kat när man vill och då behöver man inte lägga ner någon större energi på att få tag i drogen.

I Somalia var kat förbjudet mellan åren 1981-1990. Myndigheterna trodde att somalierna skulle arbeta mer om kat förbjöds. Det blev tvärtom. Produktiviteten minskade och drogen blev allt populärare. Stora karteller byggdes upp och blev rika tack vare katsmugglingen. Samtidigt utarmades somaliska familjer då allt de ägde gick till kat.

Uno Wernersson och Knut Leijon, länskriminalen, tror att katmissbruket är rätt så utbrett i Sverige. De har inte sett någon spridning av katmissbruket till andra grupper i samhället. Somalierna håller sig troligtvis för sig själva. Det är inte vanligt att somalier använder andra droger än kat. Uno och Knut har hört rykten om den somaliska föreningen i Köpenhamn. Det sägs att medlemmarna i föreningslokalen sitter och tuggar kat hela dagarna. Det förekommer säkert att även svenska somalier åker in till Köpenhamn för att tugga kat.

Ahmed Omar uppger att det finns problem med kat i Göteborg och Stockholm. Där finns det alltid tillgång till kat. Han säger att de somaliska kvinnorna tycker att tuggandet av kat är ett större problem än vad de somaliska männen gör. När deras män tuggar mycket kat ägnar de mindre tid åt familjen. Dessutom kostar bruket mycket och då blir det mindre pengar kvar för familjen att leva på. Det förekommer därför att somaliska par separerar på grund av detta. Ahmed tycker att det är det svenska samhällets fel att somalierna tuggar kat, då det är relaterat till bristen på sysselsättning. Om somalierna har någonting att göra på dagarna, exempelvis i form av arbeten, ägnar de mindre tid åt att tugga kat. Om de däremot saknar sysselsättning kan de sitta och tugga kat 10-15 timmar per dag tillsammans med andra somalier. De samlas ofta hemma hos någon och pratar om sitt gamla hemland.

Mats Hilde jämför kattuggandet med svenskarnas rökning och ölrickande. Somalierna använder det vid avslappnade tillfällen. Han säger att de kan hända att de somalier som hamnar i ett socialt vakuum i Sverige tuggar mer kat. Mats Hilde säger angående drogen att man inte kan jämföra kat med att röka cannabis. Kat är mer som tobak. Det är ett stimulerande preparat men man måste tugga kat i stora mängder för att det ska ge någon effekt. Man måste använda kat i oerhört stora mängder för att bli missbrukare. Kat kan inte överdoseras och man kan inte dö av kat.

Det finns olika sorters brukande av droger; Det experimentella bruket, det situationella bruket, det rekreationella bruket och det tvångsmässiga bruket. I Somalia förekommer ett rekreationellt bruk av kat. Detta bruk kan sedan övergå till ett situationellt bruk när man kommer till Sverige och hamnar utanför samhället. Det situationella bruket upphör när situationen upphör. För somalierna integreras i det svenska samhället så försvinner problemet. *”Det är inte rättsapparaten som ska aktiveras utan det är arbets- och bostadsförmedlingen.”*

9.4. Somalier och integration

Khalid Geire anser att det finns vissa problem med integrationen av somalier. Många somalier kan inte läsa eller skriva och man lär sig ett nytt språk efter hur man kan det gamla. Många somalier ser därför svenskan som ett omöjligt språk att lära sig.

Somalierna är dessutom ett nomadfolk. *”Om man får höra att det är bra regn i Småland då flyttar man till Småland.”* Somalierna flyttar till ställen där det finns andra somalier. Därför

bor många i Stockholm, Göteborg och Malmö. Om någon tycker att skolan är jobbig sprider det sig fort och det blir en allmän uppfattning bland de somalier som bor i området.

Somalierna håller sig till sitt eget folk. De vill återvända hem när läget är bättre i Somalia.

Khalid har känslan av att somalierna i Sverige ser det som en omöjlig uppgift att lyckas i Sverige. De vill därför bevara kultur språk, religion och familjen och sedan flytta hem igen. Efter det att de flyttat hem börjar framtiden.

I Helsingborg var 90-95 % av somalierna arbetslösa fram till 1997. Då fick en somalier jobb på slakthuset i Helsingborg. Ryktet spred sig sedan och flera andra somalier fick arbete där.

Hälften av somalierna i Helsingborg är under 18 år. Det finns inte så många arbetsföra somalier. Det ser mycket ljusare ut på arbetsmarknaden nu. Khalid tror att det beror på att de yngre somalierna har hittat sina egna vägar ut ur det somaliska samhället. I och med att den somaliska gruppen är liten i Helsingborg så måste somalierna ta kontakt med andra utanför den somaliska gruppen.

Somalier har en stark samhörighetskänsla och klumpar gärna ihop sig. I Helsingborg finns inget somaliskt bostadsområde utan de bor överallt. I Angered i Göteborg bor det flera tusen somalier. Det känns som att vara i Somalia. Det finns även ett bostadsområde i Kristianstad, Näsby, där det bor många somalier.

Khalid tycker att det vore bra om man kunde sprida somalierna och ha mindre grupper i fler städer istället.

Somaliska familjer får problem med familjestrukturen när de kommer till Sverige. Barnen lär sig svenska fort och agerar tolk åt föräldrarna i situationer där föräldrarna vanligtvis skulle ha kontrollen. Barnens respekt för sina föräldrar försvinner när föräldrarna blir beroende av barnen. Somaliska familjer accepterar inte tonåringar som vill leva som en svensk och gå ut och festa eller ta en öl. De kan dock inte kontrollera sina barn på grund av att de inte talar det svenska språket. Klyftan mellan barnen och föräldrarna ökar och Khalid tror att problemet kommer att bli ännu större.

Khalid säger att Helsingborgs kommun har ansträngt sig för att integrera somalierna i samhället genom att satsa pengar på olika projekt och praktikplatser. Problemet är inte intresset utan det är att ingen har förstått sig på somalier eller deras kultur. I Sverige kommunicerar myndigheterna oftast per brev. När man skickar ett brev till en somalier hamnar ofta brevet i pappersåtervinningen på grund av att han/hon inte kan läsa. Om brevet sparas och man hittar någon som kan översätta vad som står i det är det oftast för sent. Mötet som man kallats till har redan varit. Kommunen tolkar detta som ointresse.

När kommunen missförstår så sluter sig somalierna inom sin egen grupp. Allting bottnar i okunskap om varandra. ”*Okunskap och missförstånd förstärker utanförskapet.*” Khalid tycker att kommunen borde satsa på att utbilda somalier som kan hjälpa sina landsmän med sådana saker och som kan förklara hur det svenska systemet fungerar. Idag finns det en för stor klyfta mellan myndigheter och somalier.

Per Fernström berättar att 10-15 somalier är aktuella på arbetsförmedlingen för närvarande. Antalet somalier har varierat väldigt mycket under åren. Somalier är nomader även i Sverige, de flyttar mycket och skriver in sig ett tag och försvinner sedan ett tag igen.

Generellt är arbetslöshetsproblemet större bland utomeuropeiska invandrare än för europeiska invandrare. ”*Desto längre bort man kommer ifrån desto längre bort är man från jobben.*”

Per säger, avseende människor från Afrika, att det finns det problem med att känna igen deras utbildningar. Hudfärgen är också ett problem bland vissa grupper i Sverige. Människor med helt ovanliga namn har svårare att få jobb. Vissa branscher utgör undantag.

Restaurangbranschen och sjöfartsbranschen har ofta haft invandrare inom yrket.

Om man tittar på företag inom vårt land så spelar det idag roll varifrån man kommer. Sverige skiljer sig på detta sätt jämfört med övriga Europa. I England så jobbar afrikanerna för fullt. Detta beror också på att England hade stora kolonier i Afrika.

Diskrimineringslagstiftningen skärptes i maj 1999. Lagstiftningen har inte gett den effekten som den borde kunna ge. Skälet till detta är att det är svårt att se diskriminering. Man håller nu på med att skärpa upp lagstiftningen ytterligare.

Per uppger att massmedias bild av somalier har slagit fel ut. Som arbetsgivare förknippar man somalier med kat och då är det svårt för dem att få jobb.

Arbetsförmedlingen har en medveten strategi att försöka integrera människor på arbetsmarknaden. I Helsingborg hade man för något år sedan ett projekt för somalier. I projektet ingick 10-12 somaliska män. Man arbetade intensivt för att få ut somalierna i arbetslivet. Den största delen kom ut i arbetslivet. Från början var det mycket negativism från somaliernas sida. Det tyckte att det kändes meningslöst. Vi får ändå inte några jobb. Denna trend vände då ett par av somalierna fick jobb. Då växte tron. Resultatet av projektet blev att hälften kom ut i praktik och ett par fick fast jobb efter praktiken.

Ragnhild Frountzos uppger att gruppen av somalier är svåra att nå. De håller sig för sig själva och är därför svåra att integrera. Dessutom tillhör somalierna olika klaner, vilket de gör att de har svårt att samsas inom gruppen. Ragnhild tror att de själva väljer att hålla sig utanför det svenska samhället. Många somalier tänker återvända till sitt hemland och då är de inte

intresserade av att bli integrerade. Hon tycker att det finns en viss likhet mellan somalier och romer. Båda grupperna är svåra att nå.

I Helsingborg hade kommunen ett speciellt projekt för somalier för några år sedan.

Kommunen startade en bilmekanikerutbildning för dem. Den var tänkt att även vara användbar när de återvände till Somalia.

Ahmed Omar säger att det generellt är svårt för somalier att få jobb i Sverige. Somalier gör allt vad de kan för att få arbete men de utestängs från samhället. Ahmed menar att inte någon somalier tycker om att få socialbidrag. Det är svårt för somalierna att acceptera att de inte får några arbeten när de arbetat många år i sitt hemland. På grund av att de har svårt att komma in i samhället så tuggar de kat istället.

Mats Hilde undrar hur långt man ska gå i accepterandet av olikhet. Ska man få behålla sin kultur eller ska invandrare vara mer som svenskar? Kat är kultur i Somalia. När somalierna kom till Sverige förde de med sig en helt ny kultur och en helt ny drog.

Mats Hilde menar att det finns en viss moralisk ordning i Sverige. När det kommer en ny folkgrupp hit skapas bilder av hot. Dessa hotbilder skapas egentligen för att bevara våra normer. Man stöter bort det som är främmande och det som hotar de etablerade värdena i vårt samhälle. Drogerna blir en symbol för problemen som Sverige har med att integrera främmande folk i Sverige. Man hade säkert sett annorlunda på problemet om somalierna hade supit på helgerna som svenskarna gör istället för att tugga kat. En okänd drog som kat sätter igång irrationella rädslor hos svenskarna. Drogen ses som en fiende.

10. Analys

Trots att drogen kat är klassad som narkotika i Sverige sedan 1989, är synen på drogen bland våra intervjupersoner rätt så tolerant. Somalierna jämför kat med snus eller kaffedrickande. Enligt dem är kat en del av den somaliska kulturen. Kat ses inte som en drog utan som ett sätt att umgås.

I massmedia har, som tidigare redovisats, brukandet av kat lyfts fram som ett ökande problem i Sverige. Denna bild överensstämmer inte med hur situationen ser ut i Helsingborg. De intervjupersoner som vi frågat om detta tycker inte att kat är ett problem i denna stad.

Anledningarna till detta kan, enligt oss, vara flera. En anledning kan vara att kunskapen om kat och om somalier är rätt så begränsad bland de som arbetar i kommunen. Det finns ingen analysmetod för att testa katmissbruk. Användandet är relativt osynligt och sker oftast i slutna sällskap. En annan orsak kan vara att somalierna är relativt få i Helsingborg och flertalet har sysselsättning. Tillgången till kat är begränsad i Helsingborg till skillnad från Danmark där den är riklig. Detta kan innebära att somalierna åker över till Danmark istället för att få tag i drogen. Den generella åsikten bland våra intervjupersoner är att kat inte är ett problem i Helsingborg men förmodligen är det i Stockholm och Göteborg. Som tidigare diskuterats i uppsatsen så bor minst hälften av alla somalier i dessa områden.

När det gäller våra två somaliska intervjupersoner så har den ene uppgivit på frågan om kat är ett problem, att detta är ett missförstånd. Somalier använder kat som svenskar använder snus. Det sistnämnda har även den andre somaliern uttalat. Trots detta tror båda att bruket av kat bland somalier kan orsaka problem, i alla fall här i Sverige. Bruket kan skada både användaren och familjen då bruket kostar mycket att underhålla samtidigt som det stjäl mycket tid från familjen. Enligt vår uppfattning så menar troligen de båda intervjupersonerna att ett normalanvändande av kat är harmlöst. Det blir ett problem först när yttre faktorer såsom brist på sysselsättning och kriminalisering av drogen, kommer in i bilden. I länder där drogen är legal, exempelvis England, verkar kat inte skapa problem trots ett utbrett användande.

Integrationen av somalier i Sverige är en viktig aspekt vid analyserandet av katproblematiken. Enligt intervjupersonerna så är somalierna i Helsingborg relativt väl integrerade i samhället vad avser boende och sysselsättning. Integrationen kan, enligt vår uppfattning, ha underlättats av att populationen av somalier är liten i staden. På grund av att de är så få är de tvungna att ha mycket kontakt med svenskar vilket leder till större delaktighet i samhället. Skillnaden är stor gentemot Stockholm och Göteborg där det bor flera tusen somalier, koncentrerade till

några få bostadsområden. Arbetslösheten bland somalierna där är hög. Boendesegregationen motverkar integrationen då somalierna inte är beroende av yttre kontakter med svenskar i samma utsträckning då deras olika behov kan tillgodoses i deras egna bostadsområden.

Det är också i dessa områden som katproblemet verkar vara som allra störst.

Är katbruket ett socialt problem?

Enligt ”the residualist conversion”- teorin så måste tre kriterier vara uppfyllda för att ett problem ska vara av social art. Det första kriteriet är att problemets ursprung står att finna i samhället.

Att tugga kat i Somalia ingår i kulturen och ses inte som ett problem. Det är först när man kommer till Sverige och börjar använda det här i betydligt större mängder som man kan säga att ett problem har uppstått. Det måste således vara något i det svenska samhället som gör att tuggandet av kat blir ett problem här.

Det andra kriteriet är att problemet utgör ett hot mot rådande värden, intressen och sätt att bete sig.

Kat var tidigare en okänd drog i Sverige. Att tugga kat ingår absolut inte i den svenska kulturen utan ses som något väldigt främmande. Katbruket är dessutom kriminaliserat i Sverige. Kat ses därför som ett hot mot de rådande samhällsnormerna och värderingarna.

Det tredje kriteriet är att problemet måste gå att åtgärda. Vi är övertygade om att katproblemet går att åtgärda på olika sätt.

Eftersom de tre kriterierna för ett socialt problem är uppfyllda så är slutsatsen att katproblemet är ett socialt problem.

Vår undersökning visar att katbruket dock inte är ett problem i Helsingborg. Den visar också att integrationen av somalier som bor i Helsingborg har gått rätt så långt. De flesta har sysselsättning och de bor spridda i kommunens olika bostadsområden. I vårt material har också framkommit att kat verkar vara ett problem bland annat i Stockholm och Göteborg där flera tusen somalier är bosatta. I dessa städer är arbetslösheten hög i den somaliska gruppen och de bor i segregerade bostadsområden. Detta tyder på att integration och katanvändandet hör ihop.

För att sociala problem ska uppmärksammas så krävs en eller flera starka aktörer. I fallet med kat så är det bärarna av problemet, dvs. somalierna själva som är huvudaktörerna. Somalierna har till viss del backats upp av media, vilken är den andra aktören på arenan.

Trots att somalierna i Sverige tycker att kat är ett problem så får de ändå inte gehör för sina synpunkter i samhället. Ingen verkar ta problemet på allvar och sätter sig därför inte in i problematiken.

Detta kan till viss del bero på att problemet inte berör svenskar i allmänhet. Drogen kat är inte spridd bland svenska missbrukare.

En annan orsak är troligen att somalierna är en mycket svag grupp i samhället vilket beror på graden av deras integration i det svenska samhället.

Marianne Freyne-Lindhagen talar om genuin integration och pseudointegration. Hon menar att en genuin integration innebär en bevarad kulturell identitet samtidigt som man har en betydande reell medborgerlig delaktighet i majoritetssamhället. Med pseudointegration avser hon att en ytlig, skenbar integration med en låg grad av faktisk delaktighet eller kanske ingen alls i majoritetssamhället. Marianne Freyne-Lindhagen menar också att individerna i en etnisk grupp objektivt kan uppleva sig som integrerade men ändå sakna politiskt inflytande.

De somalier som försöker föra upp problemet tillhör säkerligen den grupp av somalier som är skenbart etablerade dvs pseudointegrerade. Pseudointegrationen visar sig när de inte får gehör i samhället för de problem som finns inom den somaliska gruppen.

Bristen på integration visar på en social exkludering av somalierna. De är utestängda från viktiga områden i samhället och de saknar politiskt inflytande på grund av detta.

En motion till riksdagen är det enda vi funnit som visar att problemet lyfts upp på den politiska agendan. I denna motion föreslås som en åtgärd mot problemet att sänka riktpunkten för innehav av kat, dvs att höja straffskalan. Detta förslag innebär i realiteten att man förskjuter problemet till en administrativ nivå. Det är inte något fel på politiken utan det är fel på lagstiftningen. Detta är på det här sättet som sociala problem förvandlas till tekniska problem och där ansvaret för detta förflyttas från den politiska sfären till instanser längre ned i hierarkin. Detta förfarande överensstämmer med Jamrozik och Nocellas teori om "Residual conversion".

Vi tror att drogen kat inte är ett problem i sig utan att katanvändandet är ett symptom på somaliernas bristande integration i det svenska samhället, vilket också styrks av vår undersökning i Helsingborg. I Helsingborg är somalierna relativt väl integrerade och här utgör inte katanvändandet några synbara problem.

För att komma till rätta med katproblematiken krävs en genuin integration av somalierna i det svenska samhället. Endast genom att göra dem delaktiga i samhället exempelvis genom sysselsättning osv kan problemet upphöra att existera.

11. Avslutande diskussion

Vi frågade oss i början av vår uppsats huruvida det finns ett katproblem bland somalier i Helsingborg eller inte. Vi undrade också om användandet av kat har ett samband med hur väl somalierna är integrerade i samhället.

Resultaten vi erhöll visade att användandet av kat inte är ett problem i Helsingborg. Däremot finns problemet på andra ställen i landet. Somalierna i Helsingborg är relativt väl integrerade i staden. De flesta somalier har sysselsättning och de bor utspridda inom kommunens gränser.

I de delar av landet där katanvändandet uppfattas som ett problem är integrationen av somalierna undermålig. Detta pekar på att katanvändandet inte är ett problem i sig utan snarare ett symptom på bristande integration.

Under vårt arbete kom andra aspekter på problemet i dagen. Tyvärr saknade vi utrymme för att ta in dessa aspekter i vår undersökning. Ett exempel på en sådan aspekt är kriminaliseringen av kat.

De två somaliska intervjupersonerna har båda uttryckt att kriminaliseringen av kat är en viktig faktor i det hela. I länder där kat är tillåtet finns det inget katproblem. När kriminalisering sker förskjuts fokus från de strukturella faktorerna till ett individplan vilket är olyckligt. När fokus hamnar på individen sker en patologisering av den enskilde och stigmatiseringen och utanförskapet förstärks ytterligare. Samtidigt bibehålls samhällstrukturen oförändrad och de rådande samhällsintressena kan vidmakthållas. En redan utsatt samhällsgrupp som somalierna försvagas ännu mera.

Man kan ifrågasätta om en kriminalisering av drogen är den rätta vägen för att komma tillrätta med katproblemet. Katbruket är kultur i Somalia och används i sociala sammanhang. Det kan jämföras med vårt kaffedrickande eller snusande. Man kan istället ställa frågan varför kat blir ett problem bland somalierna i Sverige när det inte är ett problem i hemlandet. Sveriges restriktiva narkotikapolitik kanske gör mer skada än nytta genom att sopa den egentliga problematiken under mattan. Det måste finnas orsaker till varför kat blir ett problem här i Sverige och det är troligt att problemet ligger på det strukturella planet. Vidare forskning behövs på området.

12. Källförteckning

Barry, Monica (1998) "Social exclusion and social work: An introduction, i Barry, Monica, Hallett, Christine, red,: *Social exclusion and social work*, Russel House publishing ltd, Lyme Regis

Bjärbo, Katarina (1997) *Somalier i Göteborg*, Göteborg

Björling, Sanna (2000) Kat i Katrineholm, *Narkotikafrågan*, nr 1, 15-18.

Carrvik, Christian, *Skolflickor utnyttjas som knarkkurirer*, Expressen 2000-02-21, www.expressen.se/print.asp?artID=29685. 10 april 2001

Freyne-Lindhagen, Marianne (1997) *Identitet och kulturmöte –Syrianska kvinnors exempel*, Studentlitteratur, Lund.

Halvorsen, Knut (1998) *Samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund

Holme, Idar Magne, Solvang, Bernt Krohn (1995) *Forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund

Hartelius, Jonas (2000) *Narkotika, dopningsmedel och hälsofarliga varor*, Mediahuset i Göteborg AB, Göteborg

Hellberg, Marina (2000) *Hur påverkar boendesegregationen invandrarungdomars livsvillkor och möjligheter till integration i samhället*, D-uppsats, Sociologiska institutionen, Lunds Universitet

Integrationsverkets rapportserie 1999:4, *Delaktighet för integration – att stimulera integrationsprocessen för somalisktalande i Sverige*, Integrationsverket, Norrköping

Jamrozik, Adam, Nocella, Luisa (2000) *The sociology of social problems*, Cambridge University press, Cambridge

Johansson, Marcus (1998), *Stadsförnyelse, invandrare och social exkludering*, Örebro

Kuusela, Kirsti (1993) *Integration i invandrantäta bostadsområden*, Forskningsrapport nr 111, Sociologiska Institutionen, Göteborgs Universitet, Göteborg

Ohlsson, Lars B, Swärd, Hans (1994) *Ungdom som samhällsproblem*, Studentlitteratur, Lund, Svenska narkotikapolisföreningen (1996) *Basfakta om narkotika*, Mediahuset i Göteborg AB, Göteborg

Statens Invandrarverk (1988) *Somalier i Göteborg – rapport till regeringen*, Statens Invandrarverk, Norrköping

Sokolow, Irene, *Unga svenska flickor smugglar kat – missbruket ökar lavinartat*, Aftonbladet 2000-02-20, www.aftonbladet.se. 10 april 2001

Sörman-Olsson, Majken, *Ett arbete kan vara vägen ur beroendet*, Sydsvenskan 2000-02-28

Utrikespolitiska institutet (1999) *Länder i fickformat, Somalia, Djibouti*, Utrikespolitiska institutet, Stockholm

Wladis, Adam, *Drogen kat allt vanligare i förorterna*,
<http://www.expressen.se/print.asp?artID=57894>. 10 april 2001

<http://home1.swipnet.se~w-18220/drog9.htm>. 29 januari 2001

<http://www2.drugsmart.com/drugsmart99/fakta/preparat/narkotika/kat>. 25 mars 2001

<http://www.tullverket.se/svar/beslagsstatistik/2000/kat.htm>. 25 mars 2001

<http://www.utbildning.stockholm.se/atervandring/somalia2.htm>. 25 mars 2001

Khat- den nya studentdrogen, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9906/02/khat.html>. 10 april 2001

Riksdagsmotion 2001/01:Ju701. <http://www.riksdagen.se/debatt/0001/motioner/2000-01.nsf/motion/Ju701>. 25 april 2001

Intervjuer

Ahmed Omar, somalier och ordförande i Somalilands vänskapsförening i Helsingborg, intervjuad den 29 mars 2001.

Uno Wernersson och Knut Leijon, kriminalinspektörer från Länskriminalen i Skåne län, intervjuad den 5 april 2001.

Tina Thuresson, socialsekreterare på Vuxenbas Söder i Helsingborg, intervjuad den 11 april 2001.

Mats Hilde, universitetslektor och forskare på Socialhögskolan i Lund, intervjuad den 11 april 2001.

Ragnhild Frountzos, informatör vid Informationscenter i Helsingborg, intervjuad den 26 april 2001.

Khalid Geire, kulturinformatör vid Informationscenter i Helsingborg och somalier, intervjuad den 3 maj 2001.

Per Fernström, arbetsförmedlare på Arbetsförmedlingen i Helsingborg, intervjuad den 7 maj 2001.

